

Дмитро МОСКАЛЬЧИН

аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**ОБРЯД СВАТАННЯ НА ЗАХІДНОМУ ПОДІЛЛІ В КІНЦІ XIX – XX
СТОЛІТТЯ**

Обряд сватання є важливою частиною традиційної української культури, яка відображає соціальні, економічні та культурні особливості регіону. Західне Поділля, багатий історією та культурною спадщиною регіон, зберігав свої унікальні традиції сватання до початку XX ст. У цій статті розглядаються особливості обряду сватання на Західному Поділлі в кінці XIX – XX ст., їх зміни під впливом соціально-економічних факторів, а також значення цих обрядів у сучасному контексті.

Метою даного дослідження є вивчення обряду сватання на Західному Поділлі в кінці XIX–XX ст., визначення його основних етапів, символіки та змін, які відбулися під впливом соціально-економічних та культурних трансформацій.

Наукова новизна даної статті полягає у комплексному дослідженні обряду сватання на Західному Поділлі, аналізі його еволюції та адаптації до сучасних умов. Використано широкий спектр джерел, включаючи етнографічні матеріали, архівні документи та усні свідчення.

У дослідженні використано методи історичного аналізу, етнографічного спостереження та порівняльного аналізу. Основні джерела включають архівні документи, етнографічні записи та інтерв'ю з жителями Західного Поділля.

Обряд сватання на Західному Поділлі складався з кількох основних етапів.

Перший етап обряду сватання розпочинався зі знайомства молодого чоловіка з дівчиною, яка могла стати його нареченою. Вибір нареченої був важливим моментом, враховувалися соціальний статус, репутація та матеріальне становище родини дівчини.

Вибір нареченої значною мірою залежав від соціального та економічного статусу родини. Шлюб розглядався як спосіб укріплення соціальних зв'язків та забезпечення економічного добробуту.

Враховувалися матеріальні ресурси родини дівчини, такі як земля, худоба та інше майно.

Важливою складовою вибору нареченої була її репутація та моральні якості. Родини прагнули знайти дівчину з доброю репутацією та високими моральними принципами.

Перевага надавалася дівчатам, які дотримувалися традиційних цінностей та обрядів, зокрема, повага до старших, працьовитість та релігійність.

Знайомство могло відбуватися на різних соціальних подіях, таких як свята, ярмарки чи громадські зібрання.

Перший контакт часто організовувався або контролювався родинами обох сторін. Батьки грали ключову роль у схваленні чи відхиленні кандидатури.

Посередники, або свати, виконували важливу роль у знайомстві та сватанні. Вони проводили переговори між родинами, забезпечуючи взаємну згоду та порозуміння.

Свати зазвичай були людьми з добрим знанням місцевих соціальних зв'язків і користувалися довірою обох родин.

Зростання міст і урбанізація привели до змін у традиційних обрядах знайомства. Знайомства стали більш спонтанними та менш формалізованими.

Збільшення рівня освіти та емансипація жінок також вплинули на зміну ролі жінки у процесі вибору партнера, надаючи їм більше автономії.

Під час першого знайомства могли дарувати символічні подарунки, що мали на меті продемонструвати добрі наміри та забезпечити позитивне враження.

Використовувалися різні ритуальні дії, такі як обмін хлібом та сіллю, які символізували гостинність та єдність.

Незважаючи на соціально-економічні зміни, основні принципи та цінності знайомства та вибору нареченої на Західному Поділлі залишалися стійкими, відображаючи глибоку повагу до традицій. Обряд знайомства адаптувався до нових соціально-економічних умов, зберігаючи при цьому свою культурну ідентичність. Сім'я залишалася центральною інституцією в процесі вибору нареченої, демонструючи важливість родинних зв'язків та традиційних цінностей у культурному житті Західного Поділля. Сім'я нареченого готувалася до сватання, обговорюючи всі деталі та збираючи інформацію про родину нареченої. Важливу роль відігравали старші члени родини, які мали досвід у проведенні таких обрядів.

Під час сватання хліб використовувався як символ добробуту, достатку та гостинності. Хліб дарувався як знак поваги та готовності до спільного життя.

Сіль символізувала вірність та міцність відносин. Обмін сіллю під час сватання підкреслював серйозність намірів та надійність укладеного союзу.

Рушник використовувався під час сватання як символ чистоти та благословення. Його вручення мало на меті показати повагу та благословення на нове життя. Орнаменти на рушнику мали різне значення, включаючи символи родинного щастя, здоров'я та достатку. Білий колір у одязі та декораціях символізував чистоту, невинність та новий початок.

Червоний колір у вишивках та інших елементах символізував життя, любов та енергію. Він підкреслював емоційний та духовний аспект шлюбу. Під час сватання дарувалися квіти, що символізували красу, любов та молодість. Особливо значущими були квіти, зібрані власноруч, які демонстрували щирість почуттів. Кожна квітка мала своє значення. Наприклад, барвінок символізував вічне кохання та вірність, а ромашка – чистоту та невинність.

Під час сватання часто організовували спільний обід, що символізував єдність та гармонію між родинами. Спільне вживання їжі підкреслювало важливість спільного життя та співпраці. Застосування різних ритуалів, таких як підписання угоди чи обмін символічними предметами, було покликане засвідчити серйозність намірів та готовність до майбутнього союзу.

З початком ХХ століття обряд сватання на Західному Поділлі зазнав певних змін під впливом урбанізації, модернізації та соціально-економічних трансформацій. Зокрема, зменшилася роль ритуальних промов, а сам процес став менш формалізованим. Однак, основні символи та етапи збереглися, відображаючи глибокі корені традицій.

Висновки. Обряд сватання на Західному Поділлі в кінці ХІХ–ХХ ст. є важливим елементом культурної спадщини регіону, який відображає соціальні та культурні зміни. Незважаючи на значні трансформації, основні етапи та символіка обряду збереглися, свідчаючи про стійкість традицій та їх адаптивність до нових умов. Подальше вивчення обряду сватання допоможе глибше зрозуміти соціально-культурні процеси, що відбуваються у регіоні, та зберегти унікальну спадщину Західного Поділля для майбутніх поколінь.